

УДК 336.711.6

В. С. Котковський,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри банківської справи,
ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ДОСТАТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ БАНКІВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІСНУВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

V. Kotkovsky,
Ph.D., Associate Professor, Head of the Department of Banking, SHEE "Krivoy Rog National University"

THE ADEQUACY OF BANK CAPITAL BANKS OF DIFFERENT OWNERSHIP FORMS
IN THE FACE OF THE ECONOMIC CRISIS UKRAINE

Стаття присвячена виявленню та дослідженню зв'язку між формою власності банку та рівнем достатності його капіталу у період розгортання кризових явищ в економіці, а також встановлення того, які банки є більш гнучкими до мінливого фінансово-економічного клімату.

The article is devoted to the detection and investigation of the link between bank ownership and adequacy of its capital during the deployment of the economic crisis, as well as the establishment of banks that are more flexible to changing financial and economic environment.

Ключові слова: адекватність банківського капіталу, достатність банківського капіталу, державні банки, приватні банки.

Key words: adequacy of bank capital, sufficiency of bank capital, state-owned banks, private banks.

ВСТУП

В умовах мінливості світових фінансово-економічних тенденцій, проблема ефективного управління банківським капіталом постає досить гостро, оскільки найчастіше фінансовий сектор країни, а відтак і банківська система не готові до нівелювання або мінімізації втрат, що можуть виникати у несприятливому діловому кліматі. Остання світова фінансово-економічна криза 2007—2010 рр. та банкрутство потужних фінансових конгломератів (Merrill Lynch, Lehman Brothers) США підтверджують таке припущення. Ситуація ускладнюється також і тим, що якщо навіть найпотужніші фінансові системи, до яких безумовно відноситься і фінансова система США, за певних специфічних умов можуть демонструвати певну нестабільність, то для фінансових систем країн з перехідною економікою, до яких відноситься і Україна, такі умови можуть створювати руйнівні системні кризи.

Частково існування таких проблем в економіці США пояснюється надзвичайними та не виправдано високими обсягами кредитування населення та очевидною нездатністю банківського капіталу слугувати антикризовим резервом для покриття проблемної заборгованості. Схожа ситуація існувала і в Україні, коли падіння платоспроможності населення та суб'єктів господарювання та зміна умов їх кредитних договорів призвели до масового неповернення позик. Саме з цих позицій, ефективного управління капіталом банків та його достатність є надзвичайно актуальними питаннями сьогодення

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питання щодо основних принципів управління достатністю банківського капіталу розглядаються у науковій літературі достатньо широко. Серед досліджень зарубіжних авторів,

Таблиця 1. Державні банки та банки із державною участю станом на 01.04.2012 р.

Тип банку	Назва банку	Власники істотної участі у статутному капіталі банку	Частка кожного із власників у статутному капіталі банків, %
Державні банки	АТ «Державний ощадний банк України»	Держава Україна	100,0000
	АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»		100,0000
Банки із істотною участю держави	ПАТ «Акціонерний комерційний банк «КІІВ»	Міністерство фінансів України	99,9369
	ПАТ АБ «Укргазбанк»		92,9998

Джерело: розроблено на основі [3, 4].

варто відзначити роботи таких вчених, як А. Архипов, М. Бордо, А. Веласко, Р. Глік, Д. Даймонд, П. Дібвіг, Р. Дорнбуш, С. Едвардс, Г. Камінські, Ч. Кіндлебергер, П. Кругман, Р. Манделл, Х. Мінські, К. Рейнхарт, Е. Роуз, А. Ряховська, С. Фішер, А. Шварц. Дане питання також досить ґрунтовно розглядається і у роботах вітчизняних вчених-економістів, серед яких особливої уваги заслуговують дослідження: О. Барановського, О. Васюренка, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Гриценка, О. Дзюблюка, І. Д'яконової, С. Козьменка, А. Кузнецової, І. Лютого, В. Міщенко, В. Оніщенко, О. Петрика, І. Сала, О. Тридіда, А. Чухна, Н. Шелудько та ін.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Однак, незважаючи на проведення досить ґрунтовних досліджень щодо пошуку ефективних механізмів управління банківським капіталом, дослідження впливу форми власності банку на динаміку зміни рівня достатності банківського капіталу під впливом кризових чинників не знаходить значного відображення у науковій літературі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виявлення та дослідження зв'язку між формою власності банку та рівнем достатності його капіталу у період розгортання кризових явищ в економіці, а також встановлення того, які банки є більш гнучкими до мінливого фінансово-економічного клімату.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У контексті розгляду вказаної вище проблеми, необхідно зазначити, що на сьогоднішній день в нормативно-правовій базі та науковій літературі прийнято виділяти два основні типи комерційних банків у відповідності до форми власності:

1. Державні банки, тобто комерційні банки, 100% статутного капіталу яких належить державі (дане визначення передбачене у законах та підзаконних актах України) [2].

2. Інші банки, які не визначаються у нормативно-правовій базі прямо, але за принципом виключення представляють собою приватні комерційні банки.

Разом з тим, на нашу думку, така умовна класифікація форм власності банків є доволі застарілою і не може відповідати сучасним українським науково-практичним реаліям, тому ми погоджуємося із дослідженнями В. Оніщенко [4], в якому виділяється зокрема також і банки із істотною участю (табл. 1).

За даними Національного банку України [3], окрім представлених у таблиці 1 фінансово-кредитних посередників, банком, що так чи інакше також знаходяться під істотним контролем Міністерства фінансів України є ПАТ "РОДОВІД БАНК" (із часткою державної участі у 99,9937%). Разом з тим, оскільки даний банк фактично не є комерційним (він єдиний в українській фінансово-економічній практиці має ліцензію санаційного банку), то його діяльність не будемо розглядати. Інші банки, із участю держави менше 25% статутного капіталу, також до уваги нами не беруться, оскільки держава бере участь в процесі управління ними лише опосередковано.

Для виявлення зв'язку між формою власності банку та рівнем достатності банківського капіталу ми пропонуємо провести кореляційний аналіз показника адекватності банківського капіталу відповідного банку із аналогічним показником по банківській системі України. Тим самим нами буде встановлено, наскільки динаміка даного коефіцієнту того чи іншого банка-представника кожної групи відповідає загальноекономічній тенденції. За умови, коли коефіцієнт кореляції буде високим, то це означатиме, що банк може швидко адаптуватися до мінливого економічного клімату. Якщо коефіцієнт кореляції буде не-

Таблиця 2. Кореляційний аналіз існування зв'язку між формою власності банку та характером динаміки показника достатності банківського капіталу, %

Дата	01.01. 2003	01.01. 2004	01.01. 2005	01.01. 2006	01.01. 2007	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013
Державні банки	АТ «Державний ощадний банк України»										
	5,20	4,50	7,00	8,20	15,50	11,40	26,80	27,30	28,20	23,90	21,10
	Коефіцієнт кореляції R=41,8623										
	АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»										
	11,70	11,50	11,60	10,30	9,90	9,00	9,30	19,00	23,90	23,60	20,30
Банки із істотною участю держави	ПАТ «Акціонерний комерційний банк «КИЇВ»										
	17,50	12,30	13,50	9,70	11,00	15,50	12,10	34,10	23,20	28,90	27,50
	Коефіцієнт кореляції R=71,6523										
	ПАТ АБ «Укргазбанк»										
	15,70	9,80	10,50	9,10	10,70	9,00	9,80	0,80	14,40	15,40	18,20
Приватні комерційні банки	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»										
	8,10	9,70	10,00	10,30	9,70	9,60	10,20	11,90	10,50	11,50	10,60
	Коефіцієнт кореляції R=33,6298										
	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»										
	9,60	9,10	11,00	9,10	11,60	11,70	11,40	9,80	11,70	12,60	13,30
Коефіцієнт кореляції R=20,9012											
Достатність банківського капіталу по банківській системі України											
	18,01	15,11	16,81	14,95	14,19	13,02	14,01	18,08	20,83	18,9	18,06

Джерело: [1].

значним, то це означатиме низький потенціал пристосування банку до оперативних змін у фінансово-економічному середовищі країни [5].

Для проведення такого аналізу нами також були обрані два приватних комерційних банка — ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" та ПАТ "Райффайзен банк Аваль". Обрання саме цих банків зумовлено такими причинами:

1. Ці банки, як і державні, є банками 1-ої групи.

2. Вони є зіставними з державними банками за обсягами активів.

3. Вказані банки, як і державні, є системоутворюючими банками.

Разом з цим, варто відзначити, що у контексті здійснюваного дослідження, розмір приватного банку є його другорядною характеристикою, оскільки даний аналіз проводиться нами лише з точки зору форми власності, однак, якщо вказані банки займають з 1 по 4 місце I-ої групи за класифікацією НБУ, то їх співставлення надасть, на нашу думку, більш чіткі результати, позбавлені зайвих умовностей та припущень. Результати проведеного дослідження представлені у таблиці 2.

Результати проведеного дослідження в розрізі виділених груп пропонуємо інтерпретувати наступним чином:

— по групі державних банків можна стверджувати, що зв'язок між загальною (по системі) та окремою (для кожного банку) динамікою показника адекватності капіталу існує, він є позитивним, однак для АТ "Державний ощадний банк України" він складає лише 44% (слабка кореляція), а для АТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" він склав 88% (сильна кореляція);

— по групі банків із державною участю висновки зробити досить важко, оскільки результати аналізу також є неоднозначними (коефіцієнт кореляції для ПАТ "Акціонерний комерційний банк "КИЇВ" та ПАТ АБ "Укргазбанк" склав 71% та 37% відповідно). Крім того, банки даної групи є націоналізованими, тобто з точки зору державної форми власності показник адекватності їх капіталу може представляти інтерес лише із 2008—2009 рр.;

— по групі приватних комерційних банків ситуація є однозначною, оскільки обрані нами представники даної групи продемонстрували досить слабкий зв'язок показників достатності їх капіталу із загальною динамікою цього показника в банківській системі в цілому (33% для ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" та 20% для ПАТ "Райффайзен банк Аваль").

Проведення більш широко дослідження даної проблеми не представляється можливим

через досить обмежену кількість державних банків (тобто тих, в яких 100% статутного капіталу належить державі). Включення до переліку дослідження більшої кількості комерційних банків також, на нашу думку, не має змісту, оскільки відсутні державні банки, які б можна було б з ними співставити.

Отже, можна зазначити, що зв'язок між формою власності банку та рівнем достатності банківського капіталу існує, оскільки за результатами дослідження нами встановлено, що адекватність капіталу банків із 100% участю держави більше наближена до загальної по системі динаміки цього показника, тобто державні банки є більш гнучкими до змін в економічному середовищу країни.

На противагу державним банкам, приватні банки є більш незалежними від загальної динаміки та демонструють нижчий рівень достатності капіталу, що означає неможливість їх швидкого пристосування до певних кризових явищ.

ВИСНОВКИ

Таким чином, виявлене існування прямого зв'язку між формою власності банку та рівнем адекватності його капіталу дозволяє зробити висновок про більшу залежність рівня достатності капіталу державних банків від загальної динаміки даного показника, тоді як найбільші приватні банки демонструють протилежну тенденцію, що свідчить про нижчий потенціал їх пристосування до мінливих умов сучасного українського фінансово-економічного середовища.

Література:

1. Адекватність капіталу банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bankografo.com>
2. Закон України "Про банки і банківську діяльність" № 2121-14 від 11.10.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Інформація про власників істотної участі у банків за станом на 01.04.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Оніщенко В.В. Банки з державною участю в банківській системі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Оніщенко В.В. — Суми, 2012. — 22 с.
5. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку: [навч. посіб.] / І.В. Сало, О.А. Криклій. — Суми: Університетська книга, 2007. — 314 с.

References:

1. The official site of the Analysis of bank Ukraine: reviews, charts, facts, (2012), "Capital adequacy of banks of Ukraine", available at: <http://bankografo.com>.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine, "On Banks and Banking", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. The official site of the National Bank of Ukraine (2012), "Information about the ultimate controllers of the banks as of 01.04.2012", available at: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Onishenko, V.V. (2012), "Banks with state participation in the banking system of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Money, finance and credit, Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, Sumi, Ukraine.
5. Salo, I.V. and Kriklii, E.A. (2007), *Finansovyy menedzhment banku: [Financial management of the bank.]*, Universitetska kniga, Sumi, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 20.12.2013 р.*

АГРОСВІТ
ПРАКТИКА
ІНФОРМАЦІЯ

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з питань

- ЕКОНОМІКИ
- ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(поступово присиді ВАН України № 1-05/2 від 27 травня 2009 р.)

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 24 РАЗИ НА РІК

www.ekonomika.com.ua

Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economy_2008@ukr.net